

BAGIENNA DOLINA NARWI

Narew jest prawostronnym dopływem Wisły i bierze swój początek na mokradłach w białoruskiej części Puszczy Białowieskiej. W odcinku doliny o długości około 35 km, między Surazem i Żółtkami, wytworzył się unikalny ekosystem wodno-torfowiskowy, który nazywany jest bagienną doliną Narwi. Zabagnienie tego odcinka doliny warunkowane jest małym i równomiernym spadkiem podłużnym oraz niewielką zdolnością transportową rzeki, co ściśle wiąże się z małą powierzchnią własną zlewni. Przeplatające się rozlewiska i siedliska bagienne zasilane są przez wody powierzchniowe i podziemne z kilku poziomów wodonośnych. W czasie wiosennych wezbrań dolina jest zalewana przez wody rzeczne, które płyną całą jej szerokością. W rozległej, płaskiej dolinie zalew powierzchniowy utrzymuje się długo, bo aż do maja. Podczas letnich i jesiennych niżówek wielkie partie doliny przesycają, a woda stagnuje jedynie w rozlewiskach i obniżeniach terenu. Znikomy spadek terenu wpływa na to, że rzeka dzieli się na liczne ramiona, które tworzą nieregularną sieć korytarzy wodnych o zmiennych kierunkach przepływu. Większość koryt prowadzi wodę przez cały rok, niestety część z nich zarasta, a przepływ występuje jedynie podczas wysokich stanów wody. Obszary międzykorytowe są najczęściej duże, stabilne, zbudowane z torfu. Układ hydrograficzny tego typu jest nazywany anastomozującym. Niegdyś Narew była rzeką anastomozującą od źródeł, aż do miejscowości Zajki, która jest położona około dziesięć kilometrów na wschód od ujścia Biebrzy. W następstwie zmian środowiskowych rzeka wielokorytowa zachowała się jedynie pomiędzy Surazem i Rzędzianami. Ten system rzeczny jest unikatem w Europie – bliźniaczo wygląda jedynie rzeka Stochód w zachodniej części Ukrainy.

Mozaika siedlisk w różnym stopniu zalewanych przez rzekę, sprzyja różnorodności szaty roślinnej i świata zwierząt. W celu ich ochrony w 1986 roku utworzono Narwiański Park Krajobrazowy, a w 1996 roku Narwiański Park Narodowy o powierzchni 6 810 ha. Bagienna dolina Narwi w granicach parku narodowego została w 2002 roku wpisana na listę obszarów objętych Konwencją Ramsarską, a po akcesji Polski do Unii Europejskiej utworzono w ramach sieci Natura 2000 Specjalny Obszar Ochrony siedlisk „Narwiańskie Bagna”. W celu ochrony unikatowej ornitofauny utworzono drugi, większy obszar Natura 2000, który poza doliną obejmuje także przyległe wysoczyzny. W granicach dawnego parku krajobrazowego, na podstawie Dyrektywy Ptasiej, powołano Obszar Specjalnej Ochrony „*Bagienna Dolina Narwi*”. Powierzchnia tej ostoi wynosi 23 471 ha.

Niestety, od kilkudziesięciu lat obserwuje się niekorzystne przemiany stosunków wodnych, których efektem jest postępująca degradacja siedlisk i gleb hydrogenicznych. W ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat zmniejszył się obszar torfowisk z czynnym procesem bagiennym, a coraz większe powierzchnie zajmują mokradła w fazie decesji. Zmiany są efektem naturalnych fluktuacji klimatu, ale także działalności człowieka, głównie prac hydrotechnicznych w dolinie: regulacji rzeki między ujściem Biebrzy i Rzędzianami oraz budowy zbiornika retencyjnego Siemianówka, zlokalizowanego w górnym biegu rzeki, w odległości około siedemdziesięciu km od południowej granicy NPN. Zmiany hydrologiczne oraz zaniechanie rolniczego użytkowania torfowisk spowodowały bardzo wyraźne i niekorzystne przeobrażenia roślinności. Coraz większą powierzchnię zajmują trzcinowiska a miejscami także zarośla wierzbowe, które wypierają występujące tu niegdyś szuwały turzycowe. Pomimo to, dolina Narwi spełnia kryteria zaliczające ją do ostoi ptaków wodno-błotnych o randze międzynarodowej. Jest ona miejscem lęgowym ponad jednego procenta europejskiej populacji co najmniej dziesięciu gatunków ptaków, w tym bąka, cyranki, błotniaka stawowego, zielonki, kropiatki i dubelta oraz miejscem rozrodu trzech gatunków zagrożonych wymarciem w skali światowej – bielika, derkacza i wodniczki. Dolina jest także ważną ostoją wydry oraz bobra, którego populację szacuje się na 300 osobników.

Mokradła należą do najbardziej zagrożonych typów środowisk. W wyniku działalności człowieka na świecie zanikło już 16 % ich powierzchni. W ciągu ostatnich 200 lat w Europie utraciliśmy 15 mln ha bagien i podmokłych łąk. Postępujący zanik i fragmentacja siedlisk wraz ze związanymi z nimi gatunkami fauny i flory oraz utrata rozmaitych funkcji środowiskowych, które spełniają mokradła powodują, że ochrona ich zasobów i walorów przyrodniczych staje się zadaniem pilnym. Narwiański Park Narodowy, beneficjent Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, rozpoczął w czerwcu 2011 roku realizację projektu pt. „*Opracowanie planu ochrony dla: obszarów Natura 2000 Bagienna Dolina Narwi (PLB 200001, PLH 200002) oraz Narwiańskiego Parku Narodowego*”. Plany ochrony, koordynowane przez Towarzystwo Ochrony Siedlisk ProHabitat, będą obowiązywały 20 lat i zostaną sporządzone na podstawie kompletnej i aktualnej wiedzy o środowisku przyrodniczym. Będą wytycznymi dla służb ochrony przyrody w zakresie reguł ochrony obszary poprzez precyzyjne określenie celów działań ochronnych oraz identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń. Ponadto będą szczegółową listą działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania oraz będą zawierały wytyczne do studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego.

Należy jednak pamiętać, że ochrona przyrody bagiennego doliny Narwi nie może być wyłącznie nakazem administracyjnym. Musi stać się świadomą potrzebą, która będzie jednoczyć wokół idei zachowania naszego dziedzictwa przyrodniczego jak najszersze kręgi społeczeństwa. Wszystkie zainteresowane osoby i podmioty, mają prawo do zapoznawania się z założeniami do projektów planów ochrony oraz możliwość zgłaszania do nich uwag i wniosków. Za pomocą portalu informacyjnego www.bagiennanarew.pl będzie możliwe zapoznawanie się z kolejnymi etapami prac i zgromadzonymi materiałami oraz z projektami planów. Zorganizowane będą również spotkania dyskusyjne z udziałem przedstawicieli zainteresowanych osób i podmiotów prowadzących działalność w obrębie przedmiotowych obszarów Natura 2000. W ramach konsultacji społecznych przewidziano czterdzieści spotkań dyskusyjnych, z których ostatnie odbędą się w styczniu 2014 r. – w ostatecznym terminie umownym przekazania projektów planów ochrony. W ramach spotkań osoby zainteresowane będą informowane o prowadzonych pracach w ramach projektu, a przede wszystkim będzie tworzona wspólna wizja ochrony obszarów Natura 2000 i Narwiańskiego Parku Narodowego w oparciu o wiedzę naukową oraz praktyczną, z uwzględnieniem potrzeb osób i podmiotów współgospodarujących na tym terenie.

